

Nyhetens trovärdighet

Ger värdeord och källuppgifter en trovärdighet?

Jerker Karlsson

Abstract

Is the general perception that Swedish news always conveys a true picture of reality and that the news is always credible?

National security and military threats are today an essential part of the security policy agenda. The nature of the world around us has changed significantly in recent months and Sweden's security policy is directly affected by developments in the world around us. The rapid changes in the security policy situation mean that the Swedish people need a truthful news report. The credibility of information plays an increasingly important role in not damaging the functionality of society or creating a false image of reality.

The question in the study will investigate whether there is a basis for a credibility assessment in Swedish security policy news. The study aims to add new knowledge in how to use the content of the news to assess the credibility of the news.

The study finds that in Swedish security policy news it is possible to use values and source information in the text to assess the news' credibility. The most prominent aspect of the study is how a credibility assessment can be made through the clarity of the values and source information. The credibility is probably greater the clearer the basis of the news.

Nyckelord: Nyheter, bedömning, trovärdighet, källuppgifter och värdeord

Antal ord: 11586

Sammanfattning

Är den allmänna uppfattningen att svenska nyheter alltid förmedlar en sann bild av verkligheten och att nyheterna alltid är trovärdiga?

Nationell säkerhet och militära hot är idag en väsentlig del av den säkerhetspolitiska agendan. Omvärldens karaktär har förändrats avsevärt under de senaste månaderna och Sveriges säkerhetspolitik påverkas direkt av omvärldsutvecklingen. De snabba förändringarna inom det säkerhetspolitiska läget gör att svenska folket har ett behov av en sanningsenlig nyhetsrapportering. Informationens trovärdighet spelar en allt större roll för att inte skada samhällets funktionalitet eller skapa en falsk bild av verkligheten.

Frågeställningen i studien ska utreda om det i svenska säkerhetspolitiska nyheter finns underlag för en trovärdighetsbedömning. Studien syftar till att tillföra ny kunskap i hur man kan använda nyheternas innehåll till en bedömning av nyhetens trovärdighet.

Studien finner att det i svenska säkerhetspolitiska nyheter går att använda värdeord och källuppgifter i texten för att bedöma nyhetens trovärdighet. Det mest framträdande i studien är hur man genom tydligheten i värdeorden och källuppgifterna kan göra en trovärdighetsbedömning. Trovärdigheten är sannolikt större ju tydligare underlaget i nyheten är.

Nyckelord: Nyheter, bedömning, trovärdighet, källuppgifter och värdeord

Antal ord: 11586

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Problemformulering	6
1.3	Syfte och frågeställning.....	7
1.4	Begreppsdefinitioner	7
1.5	Avgränsningar	8
2	Tidigare forskning	9
3	Teoretiska ramverk.....	12
4	Metodologiskt ramverk	14
4.1	Forskningsdesign.....	14
4.2	Validitet och reliabilitet.....	14
4.3	Material och urval	14
5	Analys.....	16
5.1	Generella resultat av analysen.....	19
6	Diskussion, resultat och slutsatser	21
6.1	Diskussion kring tematiska rubriker.....	21
6.1.1	Diskussion värdeord	21
6.1.2	Diskussion källa	22
6.1.3	Diskussion källa och värdeord.....	23
6.1.4	Diskussion inget	24
6.1.5	Diskussion övrigt.....	24
6.2	Sammanfattning diskussioner.....	24
6.3	Resultat mot studiens teorier	25
6.3.1	Sammanfattning studiens teorier	26
6.4	Resultat mot studiens frågor.....	27
6.5	Resultat mot studiens syfte.....	27
6.6	Sammankoppling tidigare forskning	28
6.7	Summering och slutsatser från studien.....	30
6.7.1	Framtida studier.....	31
7	Referenser.....	33
7.1	Bilaga Sammanställning av empirin.....	37

1 Inledning

Kapitlet innehåller grunderna till studien. Introduktionen till studien inleds med bakgrund och problematik som följs upp med syfte och frågeställning. Under begreppsdefinitioner definieras studiens begrepp för en förståelse till bakgrunden och för fortsatta resonemang i efterföljande kapitel.

1.1 Bakgrund

Det säkerhetspolitiska världsläget har fått stor medial uppmärksamhet de senaste månaderna. Den europeiska säkerhetsordningen är i en förändringsprocess, och vi märker oroväckande snabba förändringar (Folk och Försvar, 2022). Under inledningen av 2022 skedde ett antal större händelser i vårt närområde som fick många svenskar att dagligen följa utvecklingen genom de mediala kanalerna. Det var händelserna kring Ukraina, ryska fartyg i Östersjön, obemannade drönare kring våra kärnkraftverk eller ett eventuellt svenskt medlemskap i NATO. Genom nyheterna fick vi den senaste uppdateringen inom det säkerhetspolitiska läget. Vi utgick självklart från att nyheten var trovärdig och att det som förmedlades var en sann bild av verkligheten (SOU 2020:29). Men vem har rätt om det faktiska säkerhetspolitiska läget, och vilka proportioner får det för samhället om det som framställs som sanning inte är sann? Bilden eller uppfattningen om läget som förmedlades kunde mycket väl stämma överens med sanningen, men den kunde också vara en manipulerad bild av verkligheten (Folk och Försvar, 2022).

Anförandet av svenska överbefälhavaren Micael Bydén vid Folk och Försvars Rikskonferens (2022) började med en beskrivning av det säkerhetspolitiska läget för vårt närområde. Överbefälhavaren beskriver att vi befinner oss i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Situationen visar tydligt hur snabb och oförutsägbar utvecklingen kan vara (MUST Årsöversikt, 2021). Det säkerhetsläge som vi nu befinner oss i har vi inte haft sedan kalla kriget och det kan inte uteslutas ett väpnat angrepp mot Sverige. Förändringen förklarades med avvikelserna i aktiviteter genom att jämföra pågående verksamhet med normalbilden för området (Prop. 2020/21:30, 24). Denna uppfattning av normalbild brukar oftast, för allmänheten, gestaltas genom en beskrivning genom media. Detta skulle kunna ge en helt felaktig uppfattning om vad som är normalbilden om media framställer en helt manipulerad bild av verkligheten. Försvarsmaktens insatschef, manar människor att hålla sig informerade och vara källkritiska när de tar del av nyheter och information, särskilt i sociala medier, för att få en lägesuppfattning om det säkerhetspolitiska läget (Expressen, 2022).

Omfattningen av desinformation och spridning av falska nyheter varierar med det allmänna säkerhetspolitiska läget. Mängden desinformation och falska nyheter, liksom dess intensitet,

ökar i samband med särskilda händelser. Det kan handla om regelbundet återkommande händelser, när extra mycket står på spel eller om mer oväntade händelser som kriser eller annan större påverkan på samhället (SOU 2020:29). I sådana lägen är människor extra mottagliga för information som skrämmer, upprör och avviker. Informationsspridningen blir särskilt allvarlig i tider av kris då förtroendet till staten och demokratin behövs som mest (SOU 2020:29).

Informationspåverkan i form av desinformation, ryktesspridning och annan spridning av vilseledande information är väsentliga beståndsdelar i dagens media och kan utgöra ett hot mot Sveriges demokrati, beslutsfattande och självbestämmande (SOU 2020:29, s 135). Syftet kan vara att urholka det utsatta landets tro på dess inre säkerhet eller politiska ledning. I detta informationskrig ingår media som en av de större aktörerna. Man brukar till och med tala om att media är en större spelare än politikerna på den gemensamma spelplanen. Man kan klart påvisa att media är en stor transmissionskanal, och huvuddelen av mottagarna påverkas direkt av det som förmedlas, sant eller inte.

1.2 Problemformulering

Forskningsproblemet bygger på ett observerat uppkommit samhällsligt problem utifrån behovet av att kunna bedöma nyheternas trovärdighet i svenska nyheter (Esaiasson m.fl., 2017, s 13 och 27). Är den allmänna uppfattningen att svenska nyheter alltid förmedlar en sann bild av verkligheten och att nyheterna alltid är trovärdiga?

För att det offentliga samtalet ska vara till fyllest måste det finnas en tillit till evidensbelagda fakta. Denna grundtillit riskerar att undermineras av falska nyheter eller desinformation. Genom att så tvivel avser avsändaren av falska nyheter eller desinformation att angripa tilliten människor emellan och förtroendet för samhällsinstitutioner. Detta är ett problem för demokratin eftersom samtalet då äger rum baserat på missvisande uppgifter om verkligheten (SOU 2020:56). Ett likasinnat tänkande som innebär att processen, om den väl hamnat på fel spår, tenderar att fortsätta längs detta och fördjupa en felaktig bild av verkligheten genom att mer och mer information organiseras och tolkas till den manipulerade bilden (Agrell, 2009, s 45). I ett för oss fungerande samhälle måste förtroendet mellan individ och samhälle fungera.

Individens möjlighet till egen uppfattning om omvärldsläget baseras till största delen av det som förmedlas via olika informationskanaler, och uteslutande i en enkelriktad kommunikation. Vikten av att kunna granska nyheterna ska inte underkastas då sakriktighet och tillförlitlighet alltid är utifrån mottagarens subjektiva bedömning av trovärdighet.

Habermas teori belyser användandet av värdeord och hur orden indirekt kan förstärka en felaktig bild av verkligheten (Nord & Strömbäck, 2012). Sammantaget för informationen behöver det göras en bedömning av källans tillförlitlighet och informationens sakriktighet. Trovärdigheten beskriver en sammantagen subjektiv skattning av kvaliteten från tillförlitligheten och sakriktighet (FM UndR, 2010).

För att kvalitetssäkra informationen som samhällets medborgare tar del av, är förmågan till källgranskning och sanningsenlig nyhetsrapportering avgörande (Allern & Pollack, 2019, sid

307). Används inte ett källkritiskt förhållningssätt kan således uppfattningen om olika frågor bli skev och rent felaktig (Frans, 2017, s 88, 126 – 130).

1.3 Syfte och frågeställning

Trovärdigheten till informationen spelar en allt större roll för en korrekt bild av det säkerhetspolitiska läget. Paterson och Hanley (2020) påtalar också vikten av trovärdigheten till informationen för att inte skada samhällets funktionalitet. Men vilka komponenter i nyheten ger oss möjligheter till en bedömning av trovärdigheten? Trovärdigheten är en bedömning och ersätter bristen på objektiva bevis.

Studien syftar till att bidra med ny kunskap i hur man kan använda värdeord och källuppgifter för att kunna göra en trovärdighetsbedömning av nyheten. Studien riktar sig mot nyheter inom säkerhetspolitiken.

Frågeställningen lyder:

- Finns tematiska värdeord och källuppgifter i svenska nyhetsartiklar inom säkerhetspolitiken?
- Kan dessa användas för en trovärdighetsbedömning av nyheten?

Studien kommer inte att uttala sig om enskildheter, utan söker efter mönster, regelbundenheter, och återkommande samband (Esaiasson m.fl., 2017, s 32-33) för nyheter inom säkerhetspolitiken.

1.4 Begreppsdefinitioner

I den här studien förekommer en del begrepp som behöver definieras. Begreppen förklaras med den tolkning som studien använder. Definitionen ger en förståelse för hur begreppen förhåller sig till varandra men är på intet sätt uttömmande, utan ger en viss vägledning till hur de används i studien.

Med informationspåverkan avses organiserad och förnekelsebar verksamhet som initieras av företrädesvis, men inte uteslutande, en stat. Målsättning är att påverka beslut, uppfattningar eller beteenden hos ett offentligt organ, befolkning eller särskilt utpekad målgrupp, huvudsakligen genom spridande av vilseledande eller falsk information, ofta kompletterat med annat särskilt anpassat agerande för ändamålet (SOU 2020:29). Informationspåverkan ska inte förväxlas med reklamkampanjer med tydliga avsändare och annat syfte (Svenonius, 2021, s 6).

Definitionen för desinformation enligt EU: Bevisligen osanna eller missvisande uppgifter som skapas, presenteras och sprids för att avsiktligt vilseleda allmänheten, och som kan orsaka skada för allmänheten. Skada för allmänheten kan t.ex. innebära hot mot demokratiska, politiska och beslutsfattande processer (EU, 2018).

Vilseledande information är ”sådan information som antingen är direkt felaktig eller som, tagen ur sitt sammanhang, ger upphov till missuppfattning om den ursprungliga betydelsen. Den behöver dock inte vara avsiktligt vilseledande eller skadlig.” (Svenonius 2021, s 6). Falsa nyheter ("fake news") är felaktig och vilseledande information, presenterad som nyhet. Falsa nyheter kan förmedlas via sociala medier eller nyhetsmedier i politiskt- eller annat syfte.

Trovärdighet är åhörarens subjektiva bedömning av en utsaga, den förnimmelse av sanning som betraktaren uppfattar i utsagan och hur pass sannolika uppgifterna verkar (SOU 2020:29). Trovärdighetsbedömning i studien är en sammantagen bedömning av källan och informationen. Tillförlitlighet i en utsaga är dess bevisvärde efter att den har prövats mot andra utsagor och fakta.

Värdering är en subjektiv bedömning och grundas på bedömarens erfarenhet, referensmaterial, kännedom inom sakområdet och aktuella källor.

Värdeord är en subjektiv bedömning av ordets innebörd. Studien syftar till att eftersöka tematiska värdeord relaterat till en bedömning av informationen. Värdeordet ska vara en sammantagen subjektiv värdering av sakriktighet i informationen och det är just värdeordet som uttrycker bedömningen av informationen. Exempel på tematiska värdeord som används inom Försvarsmakten och polisen för bedömning av sakriktighet är: sanning, sannolikt, bekräftad, möjlig, tvivelaktig, osannolik och sakriktighet (FM UndR, 2010 och Rikspolisstyrelsen, 2014).

Sakkunskap benämns i studien och syftar till kunskap inom ett visst, specifikt, ämnesområde. I studien handlar det om säkerhetspolitiken. Studien utgår från att kunskapen finns för sakkunniga inom försvarsmakten. Motsvarande kunskap finns självklart inom liknande departement, instanser och professioner men uttrycks i flertalet av kapitlen som om det bara kommer från eller genom Försvarsmakten. Sakkunskapen finns också bland källor från motsvarande instanser fast från annan nation.

1.5 Avgränsningar

I studien kommer ingen åtskillnad att göras mellan informationspåverkan, vilseledande information och desinformation. Fokuseringen kommer att vara på närvaron av värdeord och källuppgifter i nyhetsrapporteringen. Studien kommer inte analysera syftet eller de bakomliggande faktorerna till informationen. Skälet till informationen spelar ingen roll i studien då tematiska värdeord får samma värde.

Studien kommer inte att efterforska de faktiska källorna till informationen eller deras kunskap och bakgrund, utan utgår från hur det framställs i nyheten under källuppgifter.

Studien kommer inte att bedöma eller gradera bedömningen av trovärdighet. I studien blir det trovärdig eller inte trovärdig.

2 Tidigare forskning

Liknande studier finns men med mindre avvikelser med hänsyn till denna studies syfte och frågeställningar. Paralleller och liknelser kan göras och ger bra infallsvinklar och komplement till studien. Tidigare forskning och artiklar, med liknelser, har uteslutande fokuserat på olika automatiserade maskinella system för att verifiera informationen och källan. Studierna har också syftat till att man söker vidare på den information eller källuppgifter som finns i informationsunderlaget. Studierna har alltså inte valt inriktning av att verifiera eller bedöma trovärdigheten på det som redan finns i underlaget. Man får alltså utöka sökningen i ytterligare några steg innan man kan göra en trovärdighetsbedömning av informationen. Denna studie fokuserar mer mot att söka tematiska element i befintligt underlag för att kunna göra en bedömning av nyhetens trovärdighet. Tidigare studier, inom studiens närområde, finns inom kategorierna påverkan (FOI, 2015), desinformation (Albright, J. (2017), falska nyheter (Ross et al., 2021), trovärdighet (Pennycook et al., 2020), källkritik (Francke, H., & Sundin, O., 2018) och faktagranskning (Allen et al., 2021). Det är viktigt att påpeka att det finns mer relevant forskning som ligger inom samma ämnesområde men med mindre avvikelser utifrån denna studies syfte och frågeställningar.

Studien ”Trovärdighetsbedömning i det digitala rummet” (Holzer & Sengl, 2020) har bland annat studerat trovärdighet och källans inflytande i social media. Studien är helt inriktad på det digitala rummet och syftar till att främja en korrekt utvärdering av nyheter på social media. I diskussionen diskuterar man förhållandet mellan förtroende och trovärdighet för källan. Studien tar också upp källans inflytande i nyheterna genom att kunna påverka innehållet genom olika verklighetskonstruktioner och falska faktaförklaringar. I diskussioner kring informationen och källan så summeras resultatet kring att trovärdighetsbedömningen oftast suddas ut eller utelämnas helt i nyheten. Slutsatserna från studien visar på en tillskrivningsprocess för trovärdigheten. Den bygger på ett förtroende till källan som byggs upp efter hand. Tillskrivningsprocessen för trovärdigheten innefattar både källan och informationen. Övriga slutsatser från studien är den personliga förmågan till en korrekt bedömning av nyheten. Faktorer som också spelar in är kopplingen till informationen och hur mottagarens egna nyhetskunskap står sig och respondentens förtroende för social media. Studien belyser intressanta aspekter som har likheter med denna studie trots sitt fokus kring just social media.

En annan studie som ger en bra infallsvinkel och koppling till denna studie är Machete och Turpins (2020) ”The Use of Critical Thinking to Identify Fake News”. Machete och Turpins sammanställer resultaten av 22 studier om varför människor är olika bra på att identifiera falsk information. Sammanställningen visar att informations- och mediekunnskap och ett kritiskt förhållningssätt är viktiga faktorer som avgör individens förmåga att identifiera vilken information som är sann eller falsk. Forskningen har en mindre anknytning till studien då den forskar om falska nyheter och inte nyheter generellt. Liknelsen finns i hur forskningens slutsatser belyser ett kritiskt tänkande till fakta för nyheten och källans inflytande men även skillnaden i hur innehållet i falska nyheter skiljer sig mot övriga nyheter.

Även i Nygrens bok Fakta, fejk, fiktion från 2019 där diskuteras just ett kritiskt och källkritiskt förhållningssätt hos individer som vill motverka att de vilseleds av falsk information. Nygren definierar vad som kännetecknar en god nyhetsgranskning, och det är tydligt att ett kritiskt förhållningssätt till informationen man läser är nödvändig för att avgöra trovärdigheten (Nygren, 2019). Nygren (2019, s 91) lyfter bland annat fram en fråga som har relevans till denna studie, då den ska ställas vid värdering av nyheters trovärdighet: Vilka bevis finns för olika påståenden i nyheten?

Totalförsvarets forskningsinstitut har genomfört en forskning om semi-automatisk datadriven webbanalys (FOI, 2018). Projektet innefattade forskning, prototyputveckling och undersökningar. Syftet med projektet var bland annat att analysera text- och bilddata från webben för att kunna skapa automatiska textanalyssystem. Man arbetade utifrån att bedöma texten sentiment för att slutligen göra en bedömning av trovärdigheten. Forskningen har ett eget kapitel kring automatisk trovärdighetsbedömning av textbaserade data. Kapitlet har vissa likheter med denna studie med sin trovärdighetsbedömning. Inom trovärdighetsbedömningen forskade man med förbestämda regelverk och fraser som detekterade utpräglade osanningar inom ämnesområden som vilseledning, felaktig information och falska nyheter. Inom prototyputvecklingen kunde man också få en automatisk textanalysprodukt som genom överförd inlärning lärde sig av tidigare data och efterhand blev intelligentare. I slutsatserna kom man fram till att utmaningen finns i att snabbt kunna bedöma trovärdigheten för att snabbt kunna ge beställaren en så rättvis bild som möjligt. Den så kallade "veracity assessment" eller källans och informationens trovärdighet blir snarare en kvalitetsbedömning på informationen och säger inget om den är sann eller inte. Forskningen har alltså inte kunnat framställa något resultat kring hur man kan verifiera textens innehåll genom tematiska värdeord i kombination med källuppgifter. Den stora skillnaden från FOI:s projekt är att man är helt beroende av en dator med avsedd programvara som kontrollerar innehållet för en bedömning. Likheter finns i att man söker efter tematiska ord och källuppgifter men är helt beroende av tekniska hjälpmedel.

"Characterization, Classification and Detection of Fake News in Online Social Media Networks" forskningsartikel (Jose, Kumar and Chandran, 2021), där tre forskare summerar sin forskning om falska nyheter i sociala medier. Forskningen ger ändå en anknytning till denna studie då man forskar inom textanalys och kopplingen finns just inom texternas sammansättning och val av ord. De tre författarna nämner forskningen kring ett identifieringssystem för bedömning av nyheternas innehåll. Identifieringssystemets syfte är att snabbt identifiera nyheternas innehåll för att undvika en storslagen distribution av falska nyheter. Forskningen forskar kring två maskinella maskininlärningsmodeller där man gör en textanalys av nyheten. En av maskininlärningsmodellerna, fabricerande innehållsklassificeraren, har anknytningar till denna studie då modellen analyserar skrivstilar, mönster och strukturella delar. Fabricerande innehållsklassificeraren är en djupinlärningsmodell som med nya parametrar blir klokare och effektivare på att leverera de produkter som efterfrågas. Intressanta slutsatser från forskningen är hur man värderar längden på nyheternas rubrik, hur man använder substantiv i texten och längden på texterna. Denna studie tar med slutsatserna kring hur man använder substantiv i texten och längden på texterna.

Urvalet av tidigare forskning har förhoppningsvis fått med en grundläggande bild av vad som finns, men det finns sannolikt mer intressant forskning inom området. Tidigare forskning

behandlar inte nyheter generellt, utan har en inriktning mot falska nyheter samt uteslutande studier inom sociala medier.

3 Teoretiska ramverk

Studiens teoretiska ramverk kommer från två teorier. Den första är från Habermas teori som har grunden i ett kommunikativt handlande och mänskligt samspel inom medie- och kommunikationsområdet (Habermas, 1996). Den andra teorin är Gestaltningsteorin som har sin utgångspunkt inom journalistiken men är applicerbar inom många ämnesområden.

Habermas teori baseras på en fri och öppen kommunikation. Det kan handla om politisk kommunikation, medias roll för kommunikation eller kommunikationsetik. Habermas beskrivning av öppenhet startades i de så kallade "kaffehusen" där människor kunde samlas för att diskutera samhällsfrågor, skapa opinion, granska och kritisera makthavare. Kaffehusen motsvarighet är dagens media och där medias roll blir att säkerställa transparensen. Den öppna kommunikationen måste finnas inom offentliga institutioner och inom journalistiken. Öppenhet fås genom en insyn och transparens i samhällsfrågor. Omvandlat till den sociala kontexten ska journalisten få fram deltagarnas åsikter och tankar på ett sakligt och sanningsenligt vis (Habermas, 1996). Transparensen skapar ett förtroende för pressen och en allmänt god kommunikationsetik. Transparensen innefattar också den demokratiska roll som media har (Allen, 2008) genom att förmedla nyheter sakligt. Habermas betonar vikten av diskussionen i samhället och den öppenhet som måste finnas inom offentliga institutioner och pressen. Öppenheten blir metodiken som ger medborgarna kunskap och möjlighet att förstå motiven bakom journalistens förmedling av verkligheten (Wilkins & Christians, 2009). Habermas (1996) säger också att de som deltar i en social kontext ska även se till att de som lyssnar är medvetna om talespersonens intentioner. Transparensen är svårdefinierad och upplevs som utsvävande och abstrakt. Flertalet forskare har försökt att bryta ner begreppet till en mer hanterbar nivå. Karlsson (2010) lyckades bryta ned detta i mindre beståndsdelar för att få ett bättre grepp om transparensen. Karlsson bröt ner Habermas transparens till avslöjande- och deltagandetransparens. Den avslöjande transparensen har följande intressanta frågeställningar:

- Varför är den här nyheten relevant?
- Var kommer informationen från?
- Är den fakta som ligger till grund tillräcklig?
- Vad har valts bort?

Det som presenteras för mottagaren är den avslöjande transparensen. Den här studien kommer att arbeta vidare med två frågeställningar från Habermas teori, nedbrutna till Karlssons avslöjande transparens:

- Var kommer informationen från?
- Är den fakta som ligger till grund tillräcklig?

De två andra frågorna som valts bort är inte relevanta mot studien då de frågar mer mot själva informationen, eller informationens innehåll.

Gestaltningsteorin som är en av de mest framträdande teorierna inom den journalistiska bevakningen av politik och samhälle (Nord & Strömbäck, 2012). Enligt forskarna Strömbäck och Nord kan aldrig journalistiken utgöra en neutral spegel av verkligheten (Nord & Strömbäck, 2009, s 35). Den amerikanske medieforskaren Entman (2007) menar att gestalta innebär att uppfattad verklighet ska återspeglas i en kommunicerande text. För journalisten handlar det om att göra val i form av att välja ämne, händelser, bilder, källor, ord eller betoning (Strömbäck & Nord, 2013, s 34). Genom denna valmöjlighet får också skribenten möjligheten att gestalta verkligheten utifrån egna tolkningar. Enligt Strömbäck är journalistens gestaltning av verkligheten en oundviklig del i kommunikationen (Nord & Strömbäck, 2012). Entman förklarar gestaltningen genom att man specifikt kan välja ut ett verklighetsbaserat perspektiv och göra det mer framträdande i en text för att påverka läsaren (Entman, 2007). Gestaltning och textens sammansättning av ord, fraser och meningar kommer att influera läsarens verklighetsuppfattning. Användandet av särskilda ord som associeras till särskilda tolkningsscheman kan styra mottagarens förståelse för nyhetshändelser (Entman, 2007). Effekten av påverkan är varierande då medias makt kan vara begränsad eller obegränsad. Mottagaren kommer att ta emot budskapet på olika vis beroende på betraktarens egna intresse kring ämnet (Strömbäck, 2014). Gestaltningsteorin kommer att användas i studien genom att analysera om tematiska värdeord finns och används i nyheten.

Följande tre frågeställningar, från teorierna, följer med in i studien:

- Var kommer informationen från?
- Är den fakta som ligger till grund tillräcklig?
- Används tematiska värdeord i informationen?

4 Metodologiskt ramverk

4.1 Forskningsdesign

Studien genomförs som en fallstudie med enstaka fall (Esaiasson m.fl. 2017, s 32 och s 102). Fallstudier används också för att beskriva nutida specifika fenomen och händelser mer djupgående än andra forskningsmetoder. Studien kommer att vara explorativ genom att den är utforskad i användningen av värdeord och källuppgifter inom säkerhetspolitiska nyheter. Studien är genom sin explorativa design induktiv och har Gestaltningsteorin och Habermas teori inom media som teorier. Den är teorikonsumerande med fallet i centrum. Det paradoxala ska vara att förstå sambandet mellan tematiska värdeord, källuppgifter och teorierna (Esaiasson m.fl., 2017). Analysen genomförs genom en tematisk textanalys.

4.2 Validitet och reliabilitet

För den kvalitativa forskningen är det viktigt med validiteten (Esaiasson m.fl., 2017, s 58). Studien kan genom forskaren ge inslag av sin inre dialog och reflektioner, och studien blir då ofrånkomligt subjektiv. Malterud (2001) beskriver att trovärdighet i kvalitativ forskning handlar om i vilken utsträckning studien har undersökt det som var syftet (intern validitet), samt till vilka sammanhang fynden kan överföras (extern validitet). Studien har eftersträvat att på ett tydligt sätt beskriva tillvägagångssättet för urvalet och kodningen i analysen. Detta för att stärka trovärdigheten (Malterud, 2001). Empirin i studien begränsas i antalet på grund av tidsramen. Transparens i denna studie kommer att finnas i materialet som tolkats, och som tillsammans med frågeställningarna medvetandegör de subjektiva antagandena. Konstruktionsvaliditeten i fallstudien omfattar strukturen, källor, och att det finns en tydlig röd tråd från forskningsfrågan till resultat. Tillvägagångssättet för en tematisk analys har följts enligt Braun och Clarkes sex punkter (Braun & Clarke, 2006). Braun och Clarkes sex punkter redovisas i kapitlet analys.

4.3 Material och urval

De abstrakta begreppen från frågeställningarna ska omvandlas till mätbara observationer i empirin. Empirin kommer från sju olika nyhetskällor där materialet fås efter en sök fras på Google. Materialet ska var nyheter inom säkerhetspolitiken. Efter ett teoretiskt ramverk väljs den slutliga empirin. Urvalet tolkas och bearbetas genom en tematisk analys för att systematiskt koda underlaget för vidare arbete. Över tid finns också möjligheter att uppmärksamma brister och svagheter (Esaiasson m.fl., 2017, s 51–52) för en förbättring av studien.

Genom studiens kvalitativa undersökning är det viktigt med en väl genomtänkt och strategisk selektering av empirin. Under insamlingen av empiri finns det en poäng i att först och främst få en översikt av materialet och sedan ringa in och avgränsa antalet träffar (Bergström & Boreus, 2005, s 48). Sökfrasen som genererar material är: "Nästa steg i Ukraina". Motiveringen till Ukraina i sökfrasen är att flertalet nyhetskällor skriver om Ukraina. Syftet med "nästa steg" är att materialet ska ha en nyhet som innehåller en bedömning till en händelse för att just kunna söka efter tematiska värdeord. För att begränsa antalet träffar väljs olika källor ut för att representera empirin. Källorna riktas i första hand mot dagstidningar då tidningar har ett utgivningsansvar och ett journalistiskt ansvar i nyhetsförmedlingen. Nyheter inom sociala medier har inte detta ansvar utan står vem som helst fritt att förmedla en nyhet. Källorna bestäms till svenska större dagstidningar, Sveriges television och underlag från social media. Underlaget från dagstidningarna är två större kvällstidningar (Aftonbladet och Expressen) och två större morgontidningar (Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter). Fördelningen inom dagstidningarna motiveras med att de vänder sig till olika målgrupper beroende på tidningens politiska ställning och tidningarnas olika sätt att framställa nyheter. Enligt Strömbäck skriver morgontidningarna mot en sakgestaltning och kvällstidningarna mot en spel- och skandalgestaltning (Nord & Strömbäck, 2012). vilket kan ge en skillnad i studiens analys. För att öka spännvidden väljs även empiri från SVT Nyheter, vars verksamhet ska bedrivas och uppfattas som oberoende av politiska, kommersiella och andra intressen. De sista underlagen kommer från en lokal morgontidning (Blekinge Läns tidning), och från social media. Motiveringen för underlaget från en lokal morgontidning är att se en eventuell skillnad i journalistiken mellan större och mindre dagstidningar. Materialet från social media väljs att hämtas från Källkritikbyrån för att därigenom få tillgång till material som är bedömt innehålla falska nyheter. Här är syftet att se en eventuell skillnad på hur man i text verifierar informationen då den uppenbart är falsk samt att den kommer från en källa utan ansvar för innehållet. Underlaget är alltså granskat och bedömt som falska nyheter av olika experter inom området. En journalist ska analysera och bearbeta redaktionellt material på ett etiskt och sanningsenligt vis (Kovach & Rosenstiel, 2007) vilket i studien motsvara dagstidningarna. De alternativa journalisterna, genom mediebolagen, verkar utanför dessa ramar och med en större frihet vilket motsvarar materialet från sociala medier i studien. Studien innefattas nu av en bred empiri och spridning inom mediala kanaler och med olika målgrupper. Sökningen görs nu med inriktning att hämta empirin från dedikerade källor. Sökningen gjordes den 27 mars 2022 och under ett och samma tillfälle. Från sju källor blev det 12 nyhetsartiklar till den tematiska analysen.

Källor:

1. Aftonbladet
2. Expressen
3. Svenska Dagbladet
4. Dagens Nyheter
5. SVT Nyheter
6. Blekinge Läns Tidning
7. Källkritikbyrån

5 Analys

Kapitlet beskriver arbetsgången för den tematiska analysen. Kapitlet innehåller olika tabeller för en schematisk översikt och förståelse till olika moment i analysen. Kapitlet avslutas med ett generellt och övergripande resultat för analysen. Efterföljande kapitel Diskussion, resultat och slutsatser behandlar analysen mer i detalj.

För analys av insamlat data valdes tematisk analys (Braun & Clarke, 2006). Tematisk analys är en kvalitativ analysmetod som används för att analysera, identifiera och beskriva identifierade teman inom insamlat material. Fördel med tematisk analys är att den är flexibel då den är fri från en teoretisk ram (Braun & Clarke, 2006). Enligt Braun och Clarke ska den tematiska analysen ske genom sex steg.

Steg	Vad
1	Läsa materialet
2	Kodning
3	Indelning till teman
4	Välja bort kodning
5	Namnge teman
6	Sammankoppling

Tabell 1: Tematisk analys, sex steg (Braun & Clarke, 2006).

Det första steget som genomfördes i studien var att grundligt läsa igenom empirin. Detta gjordes flertalet gånger för att få en första uppfattning av omfattningen och vad underlaget innefattade. Under genomläsningen fanns teorierna och frågeställningarna i åtanke för en första analys och bearbetning. Genomläsningen skedde utan en djupare analys som Bryman (2018) påtalar. Istället skedde genomläsningen med en eftertanke kring nya tankar och idéer som också skrevs ned efterhand. Därefter bearbetades empirin genom att hitta och markera koder för inplacering i olika teman. Koderna kännetecknade ett särdrag ur materialet som sedan blev intressant för analysen. Kodningen genomfördes genom en noggrann analys och tolkning av enskilda ord. Mindre justeringar gjordes av kodningen då den kunde tillhöra flera teman eller var svårplacerade till sin tillhörighet. De ord som var svårtolkade, till kodning, kodades till övrigt. Det tredje steget innebar att de markerade koderna sammanfördes under rubriker. Indelning till olika rubriker/teman blev:

Media	Värdeord	Källa	Källa och värdeord	Övrigt
-------	----------	-------	--------------------	--------

Tabell 2: Indelning i olika rubriker/teman

Enligt det fjärde steget i den tematiska analysen ska teman som inte innehåller tillräckligt med koder väljas bort (Braun & Clarke, 2006). Detta gjordes inte i studien då dessa ”icke koder” placerades under temat övrigt för vidare diskussion i studien. I det femte steget ska man namnge och definiera teman. Genom en förförståelse kunde preliminära teman redan namnges innan femte steget. De femte steget fick senare en modifiering genom att ytterligare ett tema infördes med rubriken sakkunnig och kolumnen källa utökades med hög- och låg konfidens. Tillägget gjordes efter att kodningen visade på skillnader i sakkunnig och konfidens. För att kunna placera respektive kodning under ett tema gjordes en enklare beskrivning av vad kodningen skulle följa för att hamna under respektive temarubrik.

Media: Definierad från sju namngivna nyhetskällor
Värdeord: Subjektiv bedömning, ord som bedömer informationselement, ord som förstärker informationselement, uttrycker en värdering, ett ställningstagande
Sakkunnig: Sakkunnig Ja – bedömt sakkunnig inom området Sakkunnig Nej – bedömt mindre sakkunnig inom området Sakkunnighet bedöms genom källan (titel, yrke, profession) tillsammans med vilka värdeord som används (starka eller vaga)
Källa: Hög tillförlitlighet (HT) – Titel, profession, yrke, namn, sakkunnig med bärighet mot informationen Låg tillförlitlighet (LT) – Odefinierad, ej namngiven, större kategori ex bara myndighet
Källa och värdeord: Källa med hög tillförlitlighet (HT) och sakkunnig Ja
Övrigt: Diffusa värdeord, påståenden

Tabell 3: Kodningens inplaceringskriterier (studiens författare)

Avslutningsvis och i det sjätte steget gjordes en analys som sammankopplade teoriernas frågeställningar och den tematiska indelningen. Med de två teorierna och den tematiska indelningen av empirin blev frågeställningarna sammankopplade enligt följande:

Teori	Frågeställning	Tematisk grupp
Habermas	Var kommer informationen från?	Källa
Habermas	Är den fakta som ligger till grund tillräcklig?	Värdeord och källa
Gestaltning	Används tematiska värdeord i informationen?	Värdeord

Tabell 4: Sammankoppling av teori, frågeställning och tematisk grupp

Analysen och tolkningen av materialet ger följande sammanställning (utförligare tabell finns bifogad, bilaga 1).

Media	Värdeord	Sak-kunnig (Ja/Nej)	Källa Ja, HT Ja, LT	Källa och värdeord	Övrigt
Sveriges television (svt NYHETER)	Möjligheten Osannolikt Mest troliga Möjligt	Ja	Ja, HT -docent Försvarshögskolan	Ja	Kan vara Talar för en Fruset vinterunderlag Ytterligare påtryckningsmedel
Aftonbladet	Trovärdiga Troligtvis Tyder på	Ja	Ja, HT -enligt en källa inom MI6 Ja, HT -rysslandsexpert Ja, HT-amerikanska underrättelsetjänsten	Ja	Kan inledas CIA har avlyssnat Varnade för Varnade experter för CIA varnar
Svenska Dagbladet (SvD)	Ovisst Spekulerar Konstaterar Uppfattar	Ja	Ja, HT -analytiker vid centrum för Östeuropastudier vid Utrikespolitiska institutet	Ja	Det är svårt att
Expressen	Helt uppenbart Risk för Jag tror som sagt inte Viss risk Exakt vad vi varnat för	Nej	Ja, LT - forskningsledare på Utrikespolitiska institutet Ja, LT -experten Ja, LT-utrikesminister	Nej	
Dagens Nyheter (DN) (2 artiklar)	Tror Mindre sannolik Det finns starka belägg för Inte gått att bekräfta Det är oklart Inte heller	Nej	Ja, LT -finns bedömare Ja, LT – rysk militärexpert Ja, LT – Rysslands försvarsdepartement	Nej Inte vem eller vad	Den synen Ännu färre trodde
Blekinge Läns tidning (BLT)		Nej	Ja, LT-ukrainska myndigheter Ja, LT-Ukrainas president Ja, LT-enligt inrikes departementet Ja, LT-Ukrainas militär	Nej	Uppger Stoppats
Källkritikbyrån (5 artiklar)	Påstår Inte sanna Det har de Inte stämmer Inga bevis Stämmer inte Korrekt Min bedömning Erfarenhet Egen analys En legitimitet En helt falsk grund Lång erfarenhet Ett intryck	Nej	Ja, LT-kommer från en yrkesverksam officer Ja, LT- en person Ja, LT – 35 år i officersyrket	Nej	Förstörda Utslagna

Tabell 5: Sammanställning av analys.

5.1 Generella resultat av analysen

Generella resultat av analysen. Utförligare resultat från analysen finns i kapitlet Diskussion, resultat och slutsatser.

Värdeord:

Från analysens sammanställning kan man utläsa att 10 av 12 artiklar innehåller tematiska värdeord. Ord som tolkats som värdeord är varierande. Vissa av värdeorden som används ger en tydlig bedömning av informationen och vissa värdeord är otydliga i sin bedömning. Skillnaden i analysen finns i materialet från Källkritikbyrå och i detta fallet från social media. Materialet från social media utelämnar eller använder diffusa värdeord för bedömning av informationen. Analysen visar att skillnaden i val av värdeord ligger mer i vem eller vad som är källan. Om källan var definierad med titel, yrke eller profession och har en bedömd sakkunskap, utifrån källuppgifterna, inom området så använder man specifika värdeord. Ordvalet ger också en tydligare bedömning av informationens sakriktighet. Värdeorden behöver inte verifiera informationen till 100 procent utan bara en bedömning av informationen. Ord som används är bland annat möjligt, troligt och osannolikt. När källan var diffus eller bara uppgavs som källa, och inte specificerad från vem, så används även diffusa värdeord för informationen. De diffusa ordvalen gör det svårare att få en uppfattning om bedömningen av informationen. Några av ordvalen som används är: stämmer inte, inga bevis och tror.

Källuppgifter:

Källuppgifter finns till 10 av 12 artiklar. Det finns inga artiklar som uppger två oberoende källor eller två källor till samma informationselement. Till tre av artiklarna är det tydligt vem som är källan, med namn, samtidigt som man också skriver ut källans profession och anknytning till informationen. I sju underlag skriver man ut från vilken källa informationen kommer från, men är inte tillräckligt tydlig med källuppgifterna. Man kan exempelvis skriva från Ukrainas myndigheter vilket ger en viss form av osäkerhet vem som faktiskt är källan. Två artiklar saknar helt källuppgifter. Studien visar att en källa som definieras med hög tillförlitlighet, enligt kriterierna i studien, uttrycker sig tydligare genom val av värdeord. En källa med låg tillförlitlighet väljer värdeord som är mer diffusa i en bedömning av informationen. Analysen kan inte påvisa någon skillnad mellan de olika mediala källorna i studien. Skillnaden i val av värdeord och sakriktighet finns i vem som är källa till informationen och inte från vilken medial kanal informationen kommer från.

Värdeord och källa:

Värdeord och källa finns i nio artiklar och saknas i tre. Enligt studiens inplaceringskriterier för temat ”källa och värdeord” placeras fyra mediala kanaler i kategorin. Studien ser ingen skillnad mellan studiens olika mediala källor.

Övrigt:

Under temat ”övrigt” i analysen kan man utläsa att det är mer påstående som kategoriserats till denna grupp. Påståendena ger ingen bedömning av informationen utan förstärker möjligen

informationselementet. Exempel är ”varnade för” och ”det är svårt att”. En artikel har varken värdeord eller källa men har ett påstående i informationen.

6 Diskussion, resultat och slutsatser

Kapitlet inleds med en bild för den trovärdighetsbedömning som har gjorts. Detta för att få en pedagogisk förståelse kring kommande diskussioner, resultat och slutsatser. Kapitlet fortsätter med diskussion kring de tematiska rubriker som bildades genom analysen. Efter diskussionen redovisas studiens resultat mot syftet, frågeställningar och teorier. Resultaten redovisas genom enklare sammanfattningar och får sin slutliga del under rubriken slutsatser.

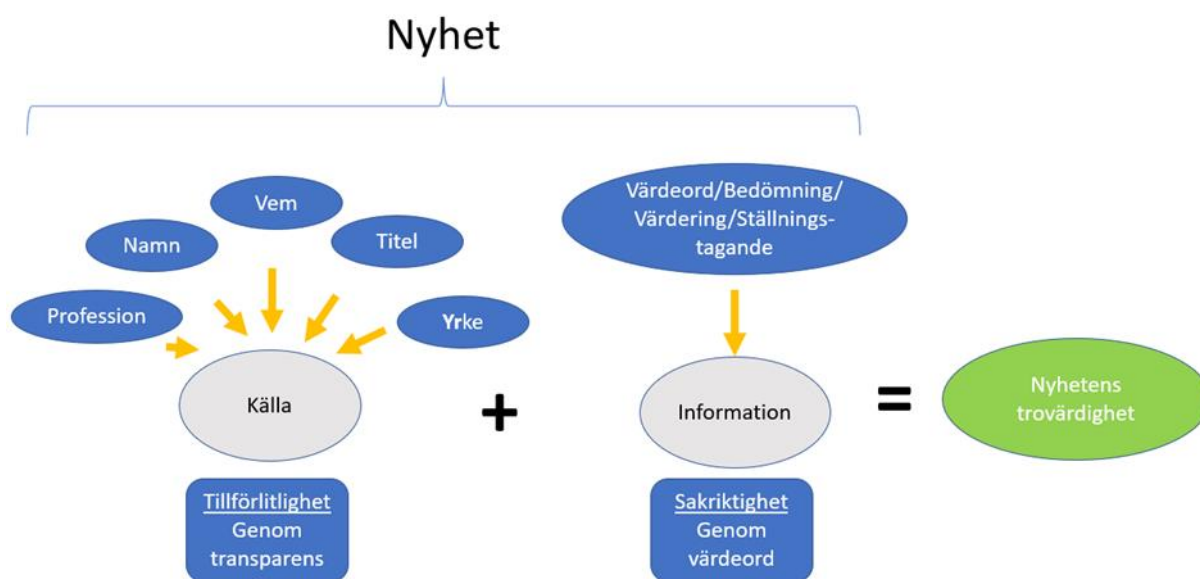

Bild: Schematisk bild av studiens arbetsgång för en trovärdighetsbedömning

6.1 Diskussion kring tematiska rubriker

Diskussionen indelas i de rubriker som skapades under den tematiska analysen.

6.1.1 Diskussion värdeord

Studien har definierat värdeord till ord som värderar informationen. Värderingen uttrycker sig i en bedömning av sakriktighet. Värdeordet är en subjektiv uppfattning och kan skilja sig utifrån olika åhörare av informationen. Värdeord som framkommit i analysen tyder på att artikelförfattaren har en uppfattning om värdeordets betydelse och syfte. Kodade värdeord i studien är i relation till det väsentliga i informationen och uttrycker en värdering eller tar ett ställningstagande till den samma.

Försvarsmakten och polisen, men även andra liknande instanser, använder sig av gemensamma eller liknande metoder för att värdera information och källa. De använder även samma eller liknande begrepp för att uttrycka sig i en bedömning av information (Noble, 2009). De källor som sannolikt har kunskap om Försvarsmaktens värderingsbegrepp använder värdeord, från systemet, i studiens nyheter. De källor som använder dessa värdeord kan man genom källuppgifterna se att de har en koppling mot försvarsmakten eller likande instanser. Studien kan inte verifiera påståendet utan endast framlägga det som en hypotes då källuppgifter tillsammans med värdeord indikerar detta. Värdeord som används, i olika tempus, är exempelvis bekräftad, sannolikt, osannolikt och möjligt. Enligt underlag från polisen och Försvarsmakten så har orden en innebörds rangordning och tillhörande motivering till sakriktighetens bedömning (FM UndR, 2010 och Rikspolisstyrelsen, 2014). Studien gör ingen bedömning om klassificeringen eller skalan för värderingsbegrepp används för nyheterna, likt den inom Försvarsmakten eller polisen. Nackdelen är att värderingssystemet inte är känt för samhället i sin helhet och det råder en osäkerhet om värderingssystemet är känt bland journalister och källor i studiens nyheter. Ett antagande är ändå att källor med militär anknytning har kunskapen med tanke på ordvalen. I övrigas okunskap om värderingsbegreppens nivåer ger då ingen skillnad i användandet då orden har samma värde. Värdeorden kan användas slumpmässigt i nyheterna genom okunskap i metodiken men ändå med en förståelse till att de används till att bedöma informationen. Orden blir i detta fallet en förstärkning av nyheten. Bedömningen görs till att nyhetsförfattaren förstår innebörden av värdeord och använder värdeord för att antingen förstärka nyhetens innehåll eller som en värdering av informationen. Om man kan verifiera kunskapen i värderingssystemet för journalisten och källan kan detta vara tydligare för den bedömning som är gjord för nyheten.

I nyhetsartiklarna från den lokala tidningen och Källkritikbyrån är det mer osäkert till vad som kan tolkas som värdeord. Värdeorden är svårtolkade till om eller hur de värderar informationen. Det finns inget tydligt samband med innehållet och ger ingen bedömning av informationens sakriktighet. Osäkerheten är mer framträdande i underlaget från Källkritikbyrån där det förekom ett flertal olika diffusa varianter. Orden som används är mer allmängiltiga och inte så starka i sin tongivning. Exempel på ord som används är: ett intryck och det är oklart.

Genom en påverkans effekt kan värdeordet genom artikelförfattaren få en annan betydelse. Journalisten måste fånga läsarens uppmärksamhet (Nord & Strömbäck, 2012) och detta kan vara genom en attraktion genom just värdeordet. I detta fallet kan syftet vara att värdeordet ska förstärka informationen genom en övertygelse till att det är en bekräftad nyhet eller en sanning. Värdeordet ska i detta sammanhang inte bedöma informationen sakriktighet utan snarare förstärka nyheten. Författaren kan självklart utnyttja detta genom att förstärka ett informationselement, oaktat om informationen är sann eller inte.

Den stora skillnaden på vilka värdeord som används är beroende på vem som är källa till informationen. Materialet som kommer från Källkritikbyrån och som är bedömda som falska nyheter använder oftare värdeord som är svåra att tolka till sitt sammanhang och innebörd.

6.1.2 Diskussion källa

I källuppgifterna handlar det inte om att bedöma själva källan, utan transparensen i källan ligger i hur man kan utläsa vem som är källan. Inom säkerhetspolitikens nyheter bör kunskapen inom

diverse olika frågeställningar finnas bland Försvarmaktens sakkunniga eller inom olika departement. Kunskapen finns självklart inom liknande myndigheter eller inrättningar, men mer generellt inom Försvarmakten. För flertalet av frågeställningarna inom säkerhetspolitiken krävs det också en tillgång till informationen. Tillgången kan vara specifika utredningar, underlag från tekniska sensorer, underrättelser med mera. Tillgången i detta fallet är information som sannolikt bara Försvarmakten kommer åt. Detta är självfallet inte en total sanning utan andra öppna källor kan självklart också ha denna informationen. Sannolikheten är större att dessa sakkunniga personer inom Försvarmakten kan vara en mer relevant och trovärdig källa. Transparensen blir att man tydligt tar med källuppgifter i nyheten. Källuppgifterna styrker indirekt sakkunskapen inom uttalat område.

En reflektion från analysen antyder på att författaren förstärker nyhetens trovärdighet genom att vara tydlig med vilken källa som används. Är dessutom informationen från en källa som bedöms vara sakkunnig görs det extra tydligt i informationen. Transparensen finns i att källan är tydligt utskriven med källans yrke, titel eller profession och med personnamn. Tanken med transparensen är säkert att vara öppen och sanningsenlig och då förstärka detta med att tydligare uppge källan. Exempel är ”expert inom” och ”arbetar på” och med namn på personen. I de fall det bara uppgavs enligt källan, så var informationen inte sakriktig eller så saknades tillförlitlighet till källan. Studien har beaktat att artikelförfattaren vill skydda sin källa genom att diffust namnge sin källa. Studien kan inte se att artikelförfattaren vill skydda sin källa, men källan är diffust återgiven i några artiklar. Exempel från artiklarna är ”kommer från en yrkesverksam officer” eller ”en person”. I de fall källan varit diffus så är också informationens sakriktighet sämre. Källans sakkunskap är av betydelse vilket innebär att källan ska ha en tydlig koppling till informationselementet och med kunskap inom uttalat område. Kunskap inom ämnet kan översättas till access till informationen genom sin profession, yrke eller tjänst.

6.1.3 Diskussion källa och värdeord

Källuppgifter och värdeord ska inledningsvis värderas var för sig för att därefter tillsammans stå för en trovärdighetsbedömning. I studien kan utslutande se att artikelförfattaren använder både värdeord och uppger källuppgifter. Då nyheten innehåller antingen ett värdeord eller källuppgifter kan man göra en trovärdighetsbedömning. Kombinationen av att använda både källa och värdeord ger bättre förutsättningar för att göra en trovärdighetsbedömning. Källans transparens fås genom att det tydlig ska framgå vem eller vad som är källan. Källan ska också ha sakkunskap inom området och kan bedömas genom transparensen för källan. Värdeordet ska vara ett ord som finns i Försvarmaktens bedömningsbegrepp av information. Studien har följande exempel på en bra definierad källa och bra bedömning till sakriktighet:

Docent på Försvårshögskolan (med namn) – Mest troliga

En iakttagelse från studien antyder att där källan skrivs ut tillsammans med ett av de värdeord som finns inom Försvarmaktens värderingsbegrepp så bedöms även nyheten ha en större trovärdighet. Hypotesen får sin förklaring genom att sakkunskapen för frågor inom säkerhetspolitiken bör finnas inom försvarmakten. Då man genom källuppgifterna får en uppfattning om personens kompetens som indirekt bekräftas genom kunskapen, och användandet av värdeord från Försvarmaktens värderingsbegrepp. Enkelt uttryckt så verifierar

det ena det andra. I kombinationen av att det bara stod ”från källan” och med ett mindre vanligt värdeord så var innehållet bedömt inte trovärdigt.

6.1.4 Diskussion inget

En artikel saknar både värdeord och källuppgifter. Den lokala tidningen har inget värdeord och källan uppges bara som källa i nyheten. Tolkningen av den lokala tidningens underlag är att det är rent informativt och gör inga bedömningar kring ett händelseförlopp, eller bedömning av informationen, och då används heller inga värdeord. Hypotesen blir att då en artikel varken innehåller värdeord eller källuppgifter så är innehållet mer informativt. Då tillförlitligheten till källan är låg i kombination av att sakriktighet i informationen är obekräftad, då är också trovärdigheten till nyheten låg. Då trovärdigheten är låg är både värdeord och källuppgifter diffusa i nyheten.

6.1.5 Diskussion övrigt

Ord som inte klart går att tyda eller tolka kategoriseras till temat övrigt. Orden som hamnar här är svåra att tolka till sitt syfte eller innebörd, men har ändå en anknytning till informationen eller källan. Studien kan visa på att då innehållet i informationen är mindre sakriktig eller då källan inte är riktigt tillförlitlig så används ord som är diffusa. En bedömning av resultatet är att då diffusa värdeord och källor används så är källans tillförlitlighet osäker och informationens sakriktighet tvivelaktig, vilket ger en låg sammantagen subjektiv bedömning av trovärdigheten.

Studien får olika kombinationer av värdeord och källuppgifter som är svåra att använda för en trovärdighetsbedömning. En kombination från Dagens Nyheter är:

starka belägg för – ja, finns bedömare – ännu färre trodde.

6.2 Sammanfattning diskussioner

Värdeord som får en betydelse i studien är ord som kommer från Försvarmaktens värderingsbegrepp, eller annan motsvarande instans. Skälet till att värdeord från Försvarmaktens värderingsbegrepp framkommer i studien är sannolikt på grund av att huvuddelen av källorna till nyheterna tillhör Försvarmakten eller har någon form av anknytning till myndigheten. Orden som används ger en tydligare bedömning av informationen. Övriga kodade värdeord från studien är diffusa i hur de värderar informationen.

Källan har en avgörande roll i informationens sakriktighet genom att det är källan i sin sakkunskap som kommer att värderas mot källans sakriktighet. Källans tillförlitlighet fås genom transparensen där det klart ska framgå vem som är källan. Transparensen ger också möjligheten till att bedöma sakkunskapen för informationen genom uppgifterna om källan. Källuppgifterna ska då innehålla titel, yrke, profession och namn för att man där igenom gör en rimlighetsbedömning till om sakkunskapen finns för källan. Studien kan också visa att inom

säkerhetspolitiken är källan avgörande för sakkunskapen. Källan ska ha kunskap, utbildning, erfarenhet, tillgång till information och så vidare för det de uttalar sig om i nyheten. Sannolikt finns kunskapen för de som har en koppling mot Försvarmakten. Studien kan visa att i nyheter som bedöms trovärdiga så finns kopplingen mot Försvarmakten i källan. Analysen och diskussionerna visar på vikten av källans sakkunskap. Analysen visar att i de nyheter som bedömdes till trovärdig så är källan från Försvarmakten eller har kopplingen mot myndigheten. Källorna i sin tur använder sig av kända värderingsbegrepp, med tanke på källans tillhörighet.

I studien finns det en indikation på att det skiljer sig i användandet av värdeord samt hur det i texten framgår vem eller vad som är källan. Materialet från Källkritikbyråen har flera artiklar med diffusa värdeord och sämre källuppgifter i jämförelse med övriga artiklar.

Referensramar eller värderingsbegrepp för en trovärdighetsbedömning, känt för media och allmänheten, skulle underlätta för en samsyn och förståelse till bedömningen av nyheten. Bedömningen för nyheten bedöms idag till trovärdig eller inte trovärdig. Det finns alltså ingen gradering eller skala på bedömningen.

6.3 Resultat mot studiens teorier

Studiens tre frågeställningar från Habermas- och Gestaltningsteorin:

- Var kommer informationen från?
- Är den fakta som ligger till grund tillräcklig?
- Används tematiska värdeord i informationen?

Var kommer informationen från?

Habermas teori betonar öppenhet för att ska skapa ett förtroende. Informationen ska vidare lyftas fram sanningsenligt och trovärdigt genom avslöjande transparens. Öppenheten uppnås i studien om man tydligt skriver ut vem eller vad som är källa, och inte bara hänvisar till en oidentifierbar källa. Källuppgifterna ska innehålla yrke, titel, profession och med namn på källan. I studiens analys motsvarar det källa med hög tillförlitlighet.

Frågeställningen besvaras av tre (SVT Nyheter, Aftonbladet och Svenska Dagbladet) av studiens sju källor. Antalet artiklar med hög tillförlitlighet är nio och tre uppfyller inte kravet med hög tillförlitlighet. Ser man det mer generellt och inte riktat mot den mediala källan så kan studien visa på den öppenhet som Habermas teori vill skapa för ett förtroende. Förtroendet skapas indirekt när man genom öppenhet eller transparens i källuppgifterna får förtroendet för källan. När informationen är obekräftad eller osäker så är källuppgifterna diffusa. Då informationen har en högre sakriktighet är källuppgifterna tydliga för att kanske förstärka trovärdigheten.

Är den fakta som ligger till grund tillräcklig?

För att uppfylla kriterierna för tillräckligt med fakta krävs det i studien att informationen har en källa tillsammans med ett värdeord. Svaret baseras inte på om det finns mer fakta att inhämta

för informationen, utan om det som finns i underlaget är tillräckligt. Studien kan se vikten av sakkunskapen i källan. Sakkunskapen verifieras i källuppgifterna och från analysen ger det att källor från Försvarmakten ger större chans till att fakta som ligger till grund är tillräcklig. För att styrka Habermas teori om sanningsenlig och trovärdig genom transparens, ska det i nyheten finnas ett värdeord som bedömer informationen samt tydliga källuppgifter. För att frågan ska räknas som besvarad ska det i studiens kolumn ”värdeord och källa” finnas ett ja.

Frågeställningen stämmer för tre av studiens källor (SVT Nyheter, Aftonbladet och Svenska Dagbladet). Fyra artiklar har både ett värdeord och källa i informationen.

Används tematiska värdeord i informationen?

Gestaltningsteorin beskrivs bland annat genom en kommunicerande text där ord förstärker innehållet, eller verifierar informationen (Entman, 2007). Verifiering av innehållet motsvarar studiens värdeord i analyskolumnen. De tematiska värdeorden tolkar studien genom den tematiska analysen. De tematiska värdeorden används både till att förstärka gestaltningen, men även för att verifiera informationen. En del av de tematiska värdeorden är diffusa i sin framställning, och det går inte att tolka, eller analysera om de förstärker informationen eller inte, och hamnar då i analysens kolumn övrigt.

Frågeställningen uppfylls för sex källor (SVT Nyheter, Aftonbladet, Expressen, Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter och Källkritikbyrån). Värdeord saknas i två artiklar, en artikel från Källkritikbyrån och den från den lokala tidningen. Kopplat till teorins frågeställning är sannolikt svaret till att det inte finns några värdeord i texten att i det ena fallet innehåller nyheten ingen information som behöver bedömas. I det andra fallet gäller det falska nyheter. Enligt tidigare studier i källkritik används mindre värdeord i nyheter från social media.

6.3.1 Sammanfattning studiens teorier

Generellt sett så efterlevs både Habermas- och Gestaltningsteorin i dagstidningarna och i SVT Nyheter. Värdeorden förstärker eller verifierar informationen. Den avslöjande transparensen som finns för källuppgifterna och att det finns tillräckligt med information genom en kombination av källuppgifter och värdeord. Nyhetsartiklarna från Källkritikbyrån (social media) svarar inte upp mot Habermas- eller Gestaltningsteorin på samma sätt. Brister finns i öppenhet, användandet av värdeord och kombinationen av båda. Detta kan stämma då det förekommer mer falska nyheter i sociala medier i jämförelse med andra informationskanaler. Studien får då en bekräftelse genom hypotesen om diffusa uppgifter för icke trovärdiga nyheter (Allen et al., 2021).

Studiens tre teorifrågeställningar anses vara besvarade genom identifierad källa, värdeord och en kombination av källa och värdeord. Studien visar att SVT Nyheter, Aftonbladet och Svenska Dagbladet svarar upp mot teoriernas samtliga frågeställningar.

6.4 Resultat mot studiens frågor

Frågeställningen lyder:

- Finns tematiska värdeord och källuppgifter i svenska nyhetsartiklar relaterade till säkerhetspolitik?

Studien kan visa att i svenska nyhetsartiklar, relaterat till säkerhetspolitiken, innehåller värdeord och källuppgifter i stor utsträckning. Undantaget i studien där det inte finns varken källa och värdeord var en artikel som kommer från Källkritikbyrån. Artikeln från Källkritikbyrån bedöms, innehållsmässigt, som falsk nyhet. Tre artiklar saknar antingen källuppgifter eller värdeord. Alla tre artiklarna kommer från Källkritikbyrån som även här bedöms som falska nyheter. Studien kan visa på en variation av värdeord i nyheterna. Källuppgifterna är antingen tydliga med yrke, titel, profession och namn eller otydliga och bara uppger ”källa” i källuppgifterna.

- Kan de användas för en trovärdighetsbedömning av nyheten?

Studien visar på att man kan använda värdeord och källuppgifter för att göra en trovärdighetsbedömning. Det är lättare att göra en bedömning av trovärdigheten om det i informationen finns både värdeord och källuppgifter. Bedömningen blir sannolikt sämre om det bara finns värdeord eller källuppgifter. Bedömning av nyheten syftar bara till en bedömning om den är trovärdig eller inte trovärdig. Då det saknas värdeord och källuppgifter, indikerar det på en inte trovärdig nyhet. Tillvägagångssättet för användandet av värdeord och källuppgifter förklaras under följande avsnitt.

6.5 Resultat mot studiens syfte

Studien syftar till att bidra med ny kunskap i hur man kan använda värdeord och källuppgifter för att kunna göra en trovärdighetsbedömning av nyheten. Studien riktar sig mot nyheter inom säkerhetspolitiken.

Studien visar att man kan använda värdeord och källuppgifter för att kunna göra en trovärdighetsbedömning. Trovärdighetsbedömningen ska uttrycka den sammantagna subjektiva värderingen av källan och informationen och uttrycker ett ställningstagande. Försvarsmakten och liknande instanser, med ett värderingssystem, har en skala eller rangordning för konfidensen av den sammantagna bedömningen. Studiens resultat visar inte på en rangordning av nyhetens trovärdighetsbedömning utan snarare ett ställningstagande till nyheten. Studien visar alltså inte på en skala av trovärdighetsbedömningen.

Studien kan påvisa att då värdeord används, som i grunden kommer från Försvarsmaktens värderingsbegrepp, så är bedömningen tydligare. Värdeorden är lätta att finna i nyheten då ordvalen är begränsat till antalet och är definierade ord. Under tidigare diskussioner påtalas även vikten av en sakkunnig källa. Inom säkerhetspolitikens nyheter är sannolikheten större att kunskapen finns inom Försvarsmakten med sakkunskap inom säkerhetspolitikens område.

Även här finner vi tydligheten och transparensen i att källan framträder, och sakkunskapen verifieras genom källans transparens. Omvänt verifierar ordvalen att källan har en sakkunskap genom kunskapen och användandet av värderingsbegreppen.

Det summerande underlaget av värdeord och källuppgifter i nyheten ger en bedömning till trovärdig eller inte trovärdig.

- **Trovärdig** – transparensen finns i källuppgifterna genom att det tydligt framgår vem som är källa (yrke, titel, profession, namn) tillsammans med ett värdeord. Värdeordet ska komma från Försvarens värderingsbegrepp eller motsvarande begrepp. Är värdeordet från Försvarens värderingsbegrepp är bedömningen att sakkunskapen finns i källan.
- **Inte trovärdig** - källan diffust utskrivet (myndighet, källan, från, någon) och diffusa värdeord används. Värdeord som används kommer inte från Försvarens värderingsbegrepp. Om det i nyheten saknas värdeord och källuppgifter bedöms nyheten sannolikt till inte trovärdig.

Hypotesen kring diffusa uppgifter stärks genom studiens nyheter från Källkritikbyrå där nyheterna är falska. Dessa falska nyheter har brister i transparensen (källuppgifterna) och i användandet av värdeord som bedömer informationen. Summerar man bristerna blir bedömningen inte trovärdig för nyheten. Detta stämmer då för definitionen av inte trovärdig i studien.

Två exempel från studiens material visar på kombinationer av värdeord och källa för en trovärdighetsbedömning.

	Värdeord	Källa	Media
Trovärdig	Osannolikt	Docent på Försvarens högskolan (med namn)	Svt NYHETER
Inte trovärdig	Min bedömning	35 år i officersyrket (utan namn)	Källkritikbyrå

Tabell 6: Exempel från studien. Kombinationer av värdeord och källa.

Av studiens 12 artiklar uppfyllde tre artiklar den tydlighet som efterfrågas för en trovärdighet. Åtta artiklar är inte trovärdiga efter ställda kriterier för trovärdig. En artikel är svår att bedöma. Fem av åtta artiklar som inte är trovärdiga kommer från Källkritikbyrå och bedöms som falska nyheter. Studien ska inte ta hänsyn till om det är falska nyheter eller inte men indikationen ger ändå att diffusa uppgifter i nyheten gör nyheten mindre trovärdig. Resterande tre artiklar, av åtta som inte är trovärdiga, har ett sämre informationsinnehåll, eller att nyheten är rent informativ.

6.6 Sammankoppling tidigare forskning

Tidigare forskning med anknytning till denna studie påtalar och visar resultatmässigt om vikten av att i informationen söka efter källuppgifter och informationens sakriktighet. Sakriktighet i

denna studie motsvaras av värdeord, men även i kombinationen av källuppgifter. Tidigare forskning visar också på att det är källan tillsammans med informationens sakriktighet som leder till en trovärdighet, eller som gör det möjligt att värdera nyheten (Holzer & Sengl, 2020). Nygrens (2019) slutsatser är att man i texten ska söka efter bevis för olika påståenden. Detta skulle i den här studien motsvara sökandet efter värdeord som värderar informationens sakriktighet. I studien av Machete och Turpins (2020), där man betonar vikten av ett kritiskt förhållningssätt till fakta för nyheten och källans inflytande. Studien med det kritiska förhållningssättet, kan omsättas till denna studie genom betydelsen av värdeord och källuppgifter. Värdeorden står då för sanningen och källans inflytande blir transparensen i vem eller vad som är källan. Totalförsvarets forskningsinstitut, har genom forskningen om semi-automatisk datadriven webbanalys (FOI, 2018) fått ett resultat som belyser vikten av att snabbt kunna analysera en textmassa för att kunna göra en bedömning och värdering av innehållet. Slutsatserna påtalar värdet av eftersökningen av tematiska ord och källuppgifter.

Studier inom nyhetsgranskning har kommit fram till ett tillvägagångssätt där man granskar nyheter genom att läsa vertikalt. Att läsa vertikalt innebär att man inte stannar på samma sida utan att man öppnar upp nya sidor i webbläsaren med samma nyhet för att kunna jämföra med andra skribenter (Wineburg & McGrew, 2017). Denna metod kan man använda för att i andra nyheter söka efter värdeord och källuppgifter för en jämförelse. Metoden innebär att man även här är beroende av ytterligare steg och olika söksystem för att komma vidare. Studien med Jose, Kamar och Chandran (2021) drar intressanta kopplingar kring hur rubriken, textens längd och substantiv i texten leder till bedömningar av innehållet. Till denna studie får man en komplettering av instrument som tillsammans kan användas för en trovärdighetsbedömning. I denna studie kan man se skillnaden på texternas längd. Texter med, bedömt mindre trovärdighet, har kortare meningar. Studien har exempel från Källkritikbyrån där texterna är betydligt kortare än texterna i dagspressen. Nygren och Brounéus (2018) lyfter fram tre frågeställningar för vad som kännetecknar en god nyhetsgranskning:

1. Vem är avsändaren?
2. Vilka bevis finns för olika påståenden i nyheten?
3. Vad säger andra oberoende källor?

Ser man till tidigare studier finner man att denna studies slutsatser skulle vara en initial ingångsmetodik i en första bedömning av nyheter inom säkerhetspolitiken. Därefter skulle tidigare forskningsresultat leda till ett andra steget i en värdering av information och källuppgifter eller som ett komplement i en trovärdighetsbedömning. Skälet för det andra steget är att tidigare forskning, i flertalet slutsatser, behöver maskinella resurser med specifik programvara för att komma vidare. Tänker man sig denna studie tillsammans med tidigare studier så får man se det som att de kompletterar varandra. En bättre trovärdighetsbedömning kan göras om man genomför den i flera steg. Inledningsvis genom att använda befintlig information i nyheten för den första bedömningen. Därefter går man över till att komplettera bedömningen genom att använda olika sökfunktioner för att söka vidare på samma nyhet men från olika informationskällor.

En sammanfattning till sammankopplingen till tidigare studier blir likheterna genom att använda informationens innehåll. Innehållet som används är, som i denna studie, värdeord och

källuppgifter. Tidigare studier har en inriktning mot falska nyheter och sociala medier, men metodiken för en bedömning av informationen är liknande.

6.7 Summering och slutsatser från studien

Urvalet av empirin är för litet för att kunna göra generaliseringar för alla nyheter inom säkerhetspolitiken. Studiens resultat ämnar dock inte att statistiskt representera det totala nyhetsflödet, utan ger ett förslag på hur man kan använda nyhetens innehåll för en trovärdighetsbedömning. Studien behandlar bara nyheter inom säkerhetspolitiken vilket gör att slutsatserna är riktade mot densamma. Bedömningen av trovärdigheten är inte en rangordning av nyheternas trovärdighet, utan bara bedömd mot trovärdig eller inte trovärdig.

Studien visar att nyhetens innehåll kan vara till hjälp för en bedömning av nyhetens trovärdighet. För att man ska kunna göra en trovärdighetsbedömning av en nyhet ska man i nyheten söka efter källuppgifter och värdeord. Studien visar att en bedömning av trovärdighet får man bäst genom att använda både värdeord och källuppgifter.

En av de mer utstickande observationerna från studien är den tydlighet som finns för de nyheter som bedöms ha en högre trovärdighet. Med tydlighet menas, transparensen för källuppgifterna, och vilka ord som används som värdeord i nyheten. För en väl uppgiven källa ska det framgå titel, yrke, profession och namn, vilket även indirekt verifierar källans sakkunskap. Värdeord som ska användas är ord som finns inom Försvarmaktens värderingsbegrepp eller annan motsvarande instans, för informationsbedömning. Slutsatsen är att då man i nyheten ser denna tydlighet så bedöms också nyheten som trovärdig. Nyheter med lägre trovärdighet eller inte trovärdig har diffusare uppgifter kring källa och värdeord eller saknar dem helt.

Källans betydelse i nyhetens trovärdighet ska inte föraktas. Källan i detta fallet är avgörande för informationens sakriktighet. Då källan bedöms ha sakkunskap inom området är källan tydligt utskriven i informationen, kanske för att styrka sakriktighet genom källans titel, profession, yrke och namn. Studien visar också på att då sakkunskapen finns för nyheten används också värdeord som härstammar från Försvarmaktens värderingsbegrepp. Resonemanget låter rimligt då sakkunskapen bör finnas bland utbildade inom Försvarmakten, vilket också verifierar deras kunskap inom uttalat område genom källuppgifterna. Den rimlighetsbedömning som måste göras gäller bedömningen av källans sakkunskap. Är kunskapen relevant till källans titel, yrke eller profession? Verifieras detta, genom transparensen, och tillsammans med ett värdeord som har sin grund i Försvarmaktens värderingsbegrepp så kan man göra en rimlighetsbedömning av informationens trovärdighet till trovärdig. Källuppgifterna gör också att man kan göra en rimlighetsbedömning kring tillgången till informationsunderlaget för källan. Är det rimligt att källan "sitter" på informationen eller har tillgång till den?

Studien finner indikationer på att nyheter som distribueras genom dagstidningar, med en journalist och redaktör, visar ett större ansvar till nyheten och är noggrannare med att skriva ut källuppgifter och en bedömning av nyheten. Detta ansvar finns inte inom sociala medier, vilket

ger en större frihet kring innehållet och har möjligen en lägre trovärdighet. Studien visar på utelämnandet eller diffusa uppgifter kring värdeord och källuppgifter för falska nyheter.

Användandet av värdeord och källuppgifter är mer relaterat till vem som är källan och inte från vilken medial källa underlaget kommer från.

En intressant iakttagelse i denna studie, tillsammans med tidigare studier, är betydelsen av textens innehåll och hur betydelsefulla källuppgifter och sakriktighet är för informationens trovärdighet.

Habermas- och Gestaltningsteorin stämmer också in mot nyheterna då teoriernas grunder i form av fri och öppen kommunikation, gestaltning, innehållets betydelse och så vidare efterlevs. Undantaget är studiens falska nyheter vilket styrks genom teorierna om mer diffusa uppgifter i informationen.

Enklare sammanfattning av slutsatser för studien:

- Bedömningen görs mot trovärdig eller inte trovärdig
- Trovärdighetsbedömningen görs bäst genom källuppgifter och värdeord
- Grunden till bedömningen finns i källuppgifternas tydlighet och valda värdeord (det en kan verifiera det andra)
- Källans betydelse för en trovärdighetsbedömning (sakkunskap, utbildning, tillgång till mm.)
- Inga värdeord eller källuppgifter är sannolikt en nyhet som inte är trovärdig
- Känns det trovärdigt. Är det rimligt?

Tillvägagångsättet för att kunna göra en trovärdighetsbedömning av nyheten blir:

1. Sök efter källuppgifter (källans transparens) – källan ska finnas med namn och titel, yrke eller profession.
2. Gör en rimlighetsbedömning till källans sakkunskap och tillgång till informationen.
3. Vilka värdeord finns i informationen? Definierade värdeord som bekräftad, sannolikt, möjligen, tvivelaktig och osannolik är bra värdeord för en bedömning av informationen (värdeord från Försvarmaktens värderingsbegrepp).
4. Summera källuppgifterna och värdeorden. Hur tydligt är det i underlaget? Är nyheten trovärdig eller inte trovärdig?

6.7.1 Framtida studier

Inledningsvis skulle det finnas ett intresse kring att utöka empirin för att få en bättre bild kring hur värdeord och källuppgifter förekommer i säkerhetspolitiska nyheter. Vidare forskning, specifikt utifrån denna studie, skulle det vara intressant med en fortsättning till studien genom att man nu kan studera resultatet av materialet. Sannolikt har materialets bedömningar inträffat och man kan nu studera resultatet utifrån användandet av värdeord och källuppgifter. Man får helt enkelt svart på vitt på trovärdighet för källa och information. Hur stod sig värdeorden och källan i förhållande till nu inträffad händelse. Vidare skulle det vara intressant med en

motsvarande studie fast med material enbart från sociala medier. Sociala medier har mer desinformation och falska nyheter som florerar vilket gör det intressant för att se skillnaden mot exempelvis dagstidningar.

7 Referenser

- Agrell, W. (2009). *Underrättelseanalysens metoder och problem*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Albright, J. (2017). *Welcome to the Era of Fake News*, Media and Communication (ISSN: 2183–2439), volym 5, utgåva 2.
- Allen, D. (2008). The Trouble with Transparency. *Journalism Studies*, 9:3, 323-340.
- Allen, J., Arechar, A. A., Pennycook, G., & Rand, D. G. (2021). Scaling up fact-checking using the wisdom of crowds. *Science Advances*. <https://doi.org/10.1126/sciadv.abf4393>. Hämtad 20220311
- Allern, S. & Pollack, E. (2019). *Källkritik! Journalistik i lögnens tid*, 1:1. Uppl., Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G & Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3, 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>. Hämtad 2022-03-10
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. Stockholm: Liber.
- Entman, R. (1993). Framing: *Towards Clarification of a Fractured Paradigm*. Volym 43. *Journal of Communication*.
- Entman, R. (2007). Inramning av partiskhet: Media i maktfördelning. *Journal of Communication*, Volym 57, utgåva 1, mars 2007, sidorna 163–173. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00336.x>. Hämtad 2022-02-25.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. & Wängnerud, L., (2017). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5. Stockholm: Wolters Kluwers.
- EU (2018). Bekämpande av desinformation online: en EU-strategi. Bryssel den 26.4.2018 COM(2018) 236 final. <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN>. Hämtad 2022-02-06
- Expressen*, 2022. <https://www.expressen.se/nyheter/20-ryska-fartyg-i-ny-krigsovning-i-ostersjon/>. Hämtad 2022-02-07
- Frans, E. (2017). *Larmrapporten. Att skilja vetenskap från trams*. Stockholm: Volante.

- Francke, H., & Sundin, O. (2018). *Källkritik och nya publiceringsformer*. Stockholm: Skolverket.
https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/apiv2/document/path/larportalen/material/inriktningar/0digitalisering/Grundskola/200_Kritisk_anvandning_av_natet/del_04/Material/Flik/Del_04_MomentA/Artiklar/D3_1-gy_04A_02_kallkritikinya.docx. Hämtad 2022-03-02.
- Folk och Försvar*, 2022. <https://folkochforsvar.se/content/tal-pa-rikskonferensen-2022/>. Hämtad 2022-02-10
- Försvarsdepartementet, Regeringen, Prop. 2020/21:30. *Totalförsvaret 2021–2025*. Stockholm.
- Försvarsmakten*, 2022. <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/rapporter/musts-arsoversikt-2021-.pdf>. Hämtad 2022-03-02
- Försvarsmakten. FM UndR. (2010). *Försvarsmaktens Underrättelsereglemente*. Stockholm: Försvarsmakten.
- Habermas, J. (1996). *Kommunikativt handlande*. Texter om språk, rationalitet och samhälle. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Holzer, S. & Sengl, M. (2020). Källa bra, allt bra? *Trovärdighetsbedömning i det digitala utrymmet*. <https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748901334-155/quelle-gut-alles-gut-glaubwuerdigkeitsbeurteilung-im-digitalen-raum>. Hämtad 2022-03-17
- Karlsson, M. (2010). Rituals of Transparency. Evaluating Online News Outlet's Uses of Transparency Rituals in the United States, United Kingdom and Sweden." *Journalism Studies* 11 (4): 535–545. <http://doi: 10.1080/14616701003638400>. Hämtad 2022-03-02
- Kohring, M. (2006). *Den offentliga sfären som ett funktionellt system i det moderna samhället*. På den motiverande kraften i multisystemtillhörighet. Constance: UVK.
- Kovach, B, and Rosenstiel, T. (2007). *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press.
- Machete, P., & Turpin, M. (2020). The Use of Critical Thinking to Identify Fake News: A Systematic Literature Review. In M. Hattingh, M. Mathee, H. Smuts, I. Pappas, Y. K. Dwivedi, & M. Mäntymäki (red.), *Responsible Design, Implementation and Use of Information and Communication Technology* (Vol. 12067, pp. 235–246). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-45002-1_20. Hämtad 2022-02-18
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges and guidelines. *The Lancet* 358(9280), 483-488. [https://doi:10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi:10.1016/S0140-6736(01)05627-6). Hämtad 2022-02-20
- Noble, G. P. (2009). *Diagnosing Distortion in Source Reporting: Lessons for HUMINT reliability from other fields*. Department of Intelligence Studies. Erie: Mercyhurst College.
- Nord, L., Strömbäck, J. (red.) (2012). *Medierna och demokratin*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Nygren, N. (2019). *Fakta, fejk, fiktion*. Källkritik, ämnesdidaktik, digital kompetens. Stockholm: Natur & Kultur.

Nygren T. & Bronéus, F. (2018). Nyhetsvärderaren: Forskningsfredags masseexperiment 2017: Slutrapport. Vetenskap & Allmänhet.

Paterson T. & Hanley, L. (2020). Political warfare in the digital age: *cyber subversion, information operations and 'deep fakes'*, Australian Journal of International Affairs, 74:4, 439-454. <https://doi.org/10.1080/10357718.2020.1734772>. Hämtad 2022-02-27

Pennycook, G., & Rand, D. G. (2020). Who falls for fake news? the roles of bullshit receptivity, overclaiming, familiarity, and analytic thinking. *Journal of Personality*. <https://doi.org/10.1111/jopy.12476>. Hämtad 2022-02-26

Rikspolisstyrelsen. (2014). *Underrättelseverksamheten inom Polismyndigheten – Funktion och metod*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Ross, R. M., Rand, D. G., & Pennycook, G. (2021). Beyond “fake news”: analytic thinking and the detection of false and hyperpartisan news headlines. *Judgment and Decision Making*, 16(2), 484-504. <http://journal.sjdm.org/20/200616b/jdm200616b.pdf>. Hämtad 2022-03-02

Statens offentliga utredningar. SOU 2020:29. En ny myndighet för att förstärka det psykologiska försvaret. <https://www.regeringen.se/49bbbd/contentassets/e3a84a5fd7144c6a95a1eb90a2bbfec0/eny-myndighet-for-att-starka-det-psykologiska-forsvaret-sou-2020-29.pdf>. Hämtad 2022-03-02

Statens offentliga utredningar. SOU 2020:56. Det demokratiska samtalet i en digital tid Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat. <https://www.regeringen.se/4a8282/contentassets/ffa5b8002c4c4913b063bc5862d6fb48/detdemokratiska-samtalet-i-en-digital-tid---sa-starker-vi-motstandskraften-mot-desinformationpropaganda-och-nathat-sou-202056.pdf>. Hämtad 2022-03-02

Strömbäck, J. (2014). *Makt, medier, och samhälle*. En introduktion till politisk kommunikation. Lund: Studentlitteratur.

Strömbäck, J. (2009). Den medialiserade valbevakningen. I L. Nord & J. Strömbäck (red.), *Väljarna, partierna och medierna*. En studie av politisk kommunikation i valrörelsen 2006. Stockholm: SNS Förlag.

Strömbäck, J. (2013). Den medialiserade valrörelsejournalistiken. I J. Strömbäck & L. Nord (red.), *Kampen om opinionen*. Politisk kommunikation under svenska valrörelser. Stockholm: SNS förlag.

Svenonius, O. (2021). Var går gränsen? Det psykologiska försvarets legitimitet i opinionen. Totalförsvarets forskningsinstitut.

Totalförsvarets forskningsinstitut FOI-R--4142--SE ISSN 1650-1942 (2015).

Totalförsvarets forskningsinstitut FOI-R--4692--SE ISSN 1650-1942 (2018).

Wineburg, S. & McGrew, S. (2017). Lateral reading: Reading less and learning more when evaluating digital information. Working Paper No 2017.A1/Stanford History Education Group. <https://ssrn.com/abstract=3048994>. Hämtad 2022-03-30

Wilkins, L. & Christians, C.G (red.) (2009). *The handbook of mass media ethics*. New York: Routledge.

Xavier, J., Madhu. K. & Priya, C. (2021). *Characterization, Classification and Detection of Fake News in Online Social Media Networks*.

<https://ieeexplore.ieee.org/xpl/conhome/9641073/proceeding>. Hämtad 2022-02-14

Zimmermann, F & Kohring, M (2018). Fake News als aktuelle Desinformation. Systematische Bestimmung eines heterogenen Begriffs. *Medien & Kommunikationswissenschaft*, 66(4), 526-541. <https://doi.org/10.5771/9783748901334>. Hämtad 2022-03-05

Underlag till empirin (hämtad 2022-02-27):

Källkritikbyrån, 2022. <https://kallkritikbyran.se/expert-om-biovapen-labb-klassisk-rysk-desinformation/>

Aftonbladet, 2022. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/V9rVR1/ryssland-ukraina-vladimir-putin-planerar-attack>

Blekinge Läns Tidning, 2022. <https://www.blt.se/sok/?q=n%C3%A4sta%20steg%20i%20ukraina>

Expressen, 2022. <https://www.expressen.se/nyheter/stor-cyberattack-i-ukraina-myndigheter-drabbade/>

Svenska Dagbladet, 2022. <https://www.svd.se/expert-ovningen-i-sig-okar-trycket-pa-ukraina>

Sveriges Television, 2022. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/vad-hander-nu-tre-scenarier-for-konflikten-mellan-ryssland-och-ukraina>

Dagens Nyheter, 2022. <https://www.dn.se/varlden/ingmar-neveus-bara-putin-vet-om-risken-for-krig-okar/>

7.1 Bilaga Sammanställning av empirin

Media	Värdeord	Källa Ja HT Ja LT	Källa med namn	Sakkunni g Ja/Nej	Källa och värdeord	Inget	Övrigt	Bedömning trovärdig/inte trovärdig
Sveriges television (svt NYHETER)	Möjligheten Osannolikt Mest troliga Möjligt	Ja, HT docent Försvårshögskolan	Ja	Ja	Ja		Kan vara Talar för en Fruset vinterunderlag Ytterligare påtryckningsme del	Trovärdig
Aftonbladet	Trovärdiga Troligtvis Tyder på	Ja, HT enligt en källa inom MI6 Ja, HT rysslandsexpert Ja, HT amerikanska underrättelsetjänsten	Nej Ja Nej	Ja	Ja		Kan inledas CIA har avlyssnat Varnade för Varnade experter för CIA varnar	Trovärdig
Svenska Dagbladet (SvD)	Ovisst Spekulerar Konstaterar Uppfattar	Ja, HT analytiker vid centrum för Östeuropastudier vid Utrikespolitiska institutet	Ja	Ja	Ja		Det är svårt att	Trovärdig
Expressen	Helt uppenbart Risk för Jag tror som sagt inte Viss risk Exakt vad vi varnat för	Ja, LT forskningsledare på Utrikespolitiska institutet Ja, LT experten Ja, LT utrikesminister	Ja Ja??? Ja	Nej	Ja			Trovärdig/Inte trovärdig?
Dagens Nyheter (DN) (2 artiklar)	Tror 1 Mindre sannolik 1 Det finns starka belägg för 1 Inte går att bekräfta 2 Det är oklart 2 Inte heller 2	Ja, LT finns bedömare 1 Ja, LT rysk militärexpert 2 Ja, LT Rysslands försvarsdepartement 2	Nej Nej Nej	Nej	Inte vem eller vad		Den synen 1 Annu färre trodde 1 Inte heller 2	Inte trovärdig 1 Inte trovärdig 2
Blekinge Läns tidning (BLT)		Ja, LT ukrainska myndigheter Ja, HT Ukrainas president Ja, LT enligt inrikes departementet Ja, LT Ukrainas militär	Nej Ja Nej Nej	Nej (Ja)	Diffust		Uppger Stoppats	Inte trovärdig
Källkritikbyrå (5 artiklar)	Påstår 1 Inte sanna 1 Det har de 2 Inte stämmer 2 Inga bevis 2 Stämmer inte 4 Korrekt 5 Min bedömning 5 Erfarenhet 5 Egen analys 5 En legitimitet 5 En helt falsk grund 5 Lång erfarenhet 5 Ett intryck 5	Ja, LT kommer från en yrkesverksam officer 4 Ja, LT en person 5 Ja, LT 35 år i officersyrket 5	Nej	Nej	Diffust Källa och värdeord saknas i 1- 3.	En artikel saknar värdeor d och källa. 3	Förstörda 3 Utslagna 5	Inte trovärdig 1 Inte trovärdig 2 Inte trovärdig 3 Inte trovärdig 4 Inte trovärdig 5